

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

Брюксел, 20.9.2011

COM(2011) 567 окончателен

**СЪОБЩЕНИЕ ОТ КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, ДО
СЪВЕТА, ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И
ДО КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ**

**В подкрепа на растежа и създаването на работни места - програма за
модернизиране на системите за висше образование в Европа**

{SEC(2011) 1063 окончателен}

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Стратегията „Европа 2020“, нейните водещи инициативи и новите интегрирани насоки поставят знанието в центъра на усилията на Съюза за постигане на **интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж**; предложението на Комисията за многогодишната финансова рамка за периода 2014 г.—2020 г. подпомага тази стратегия чрез съществено повишаване на бюджета, предназначен за инвестиции в образованието, научните изследвания и иновациите. Това е така, защото образованието и в частност висшето образование и неговите връзки с научните изследвания и иновациите играят важна роля за личния и обществен напредък и за създаването на висококвалифициран човешки капитал, както и на свободно изразяващи се граждани, от които Европа се нуждае за създаване на работни места, постигане на икономически растеж и осигуряване на благоденствие. Затова институциите за висше образование¹ са ключови партньори в осъществяването на стратегията на Европейския съюз за напредък и запазване на растежа.

Въпреки трудната обстановка на пазара на труда в условията на икономическа криза, висшето образование е разумен избор². Все още обаче **европейските институции за висше образование не използват изцяло възможността да играят своята роля в обществото и да допринасят за благоденствието в Европа**; Европа вече не играе водеща роля в световната надпревара за знания и таланти, а в това време страните с бързоразвиващи се икономики бързо увеличават инвестициите си във висшето образование³. До 2020 г. за 35 % от всички работни места в ЕС ще е необходимо високо ниво на квалификация⁴, а **само 26 % от работната сила понастоящем притежава диплома за висше образование**. ЕС продължава да изостава по отношение на дела на научните изследователи в общата работна сила: те представляват 6 %, в сравнение с 9 % в САЩ и 11 % в Япония⁵. Икономиката, основана на знания, се нуждае от хора с подходящ набор от умения: както общоприложими умения, така и електронни умения за дигиталната епоха, креативност и гъвкавост, а също и ясно разбиране на избраната от тях област (като например наука, технологии, инженерство и математика). Но публичните и частните работодатели, включително в секторите, занимаващи се интензивно с изследователска работа, все по-често съобщават за несъответствия и трудности при намирането на подходящи хора за посрещане на техните променящи се нужди.

В същото време институциите за висше образование твърде често се стремят да се конкурират в прекалено много области, но само малко от тях имат капацитета да постигат

¹ При използването на това понятие се обхващат всички институции за висше образование, включително университети, университети за приложни науки, технологични институти, „grandes écoles“, бизнес училища, инженерни училища, университетски технологични институти (IUT), колежи за висше образование, професионални училища, политехнически училища, академии и т.н. По този начин се отчита езиковото многообразие, както и националните традиции и практики.

² вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 2.

³ вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 7.2.

⁴ вж. COM(2010) 682 окончателен.

⁵ Изследване „MORE“ относно тенденциите при мобилността и кариерата на научните изследователи в ЕС (ЕК, 2010 г.)

отлични резултати във всички области. Вследствие на това сегашните, ориентирани към изследователската дейност, световни класации на университети отчитат твърде малко европейски институции за висше образование като притежаващи световна величина. Например, според последната академична класация на университетите в света само около 200 от 4000-те институции за висше образование в Европа са сред първите 500 учебни заведения и само 3 – сред първите двадесет. При това, през последните години няма положителна промяна. Не съществува единен модел за отлично качество: **Европа се нуждае от голямо разнообразие от институции за висше образование** и всяка една от тях трябва да се стреми към отлично качество в съответствие с мисията си и стратегическите си приоритети. При наличие на по-прозрачна информация за специфичния профил и представяне на отделните институции създателите на политики биха имали по-добра възможност да разработват ефективни стратегии за висшето образование, а институциите по-лесно биха се развивали въз основа на силните си страни.

Основната отговорност за осъществяване на реформи във висшето образование продължава да бъде на държавите-членки и на самите образователни институции. Въпреки това процесът от Болоня, програмата на ЕС за модернизация на университетите⁶ и създаването на Европейско изследователско пространство показват, че предизвикателствата и тяхното отразяване в политиката надхвърлят националните граници. За да се постигне възможно най-голям принос на европейските системи за висше образование към интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж, **са необходими реформи в основни области:** увеличаване на броя на завършващите висше образование на всички нива; повишаване на **качеството и значимостта** на развитието на човешкия капитал във висшето образование; създаване на **ефективни механизми за управление и финансиране** в подкрепа на отличното качество, както и **укрепване на триъгълника на знанието** между образованието, изследванията и бизнеса. Освен това международната мобилност на студентите, изследователите и останалия персонал, както и **все по-международният характер на висшето образование** имат силно въздействие върху качеството и влияят върху всяка от тези основни области.

Раздел 2 от настоящото съобщение посочва **основните въпроси на политиката за държавите-членки и институциите за висше образование**, които се стремят да увеличат възможно най-много приноса си към растежа и заетостта в Европа. **Конкретните действия, които ЕС ще предприеме**, допринасяйки своята добавена стойност в подкрепа на усилията за модернизация на обществените органи и институции, са представени в раздел 3. В работния документ на Комисията, който придружава настоящото съобщение, се разглеждат аналитичните данни, върху които се основават тези въпроси и действия на политиката.

⁶ COM (2006) 208 окончателен

2. ОСНОВНИ ВЪПРОСИ ЗА ДЪРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ И ИНСТИТУЦИИТЕ ЗА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ

2.1. Увеличаване на нивата на дела на завършващите за осигуряване на кадрите с висше образование и изследователите, от които Европа се нуждае

Водещата цел от стратегията „Европа 2020“ в областта на образованието гласи, че **до 2020 г. 40 % от младите хора трябва успешно да са завършили висше образование или друго равностойно обучение**⁷. През последното десетилетие делът на завършващите значително се повиши в цяла Европа, но все още не е достатъчен, за да се посрещне очакваното нарастване на броя на работните места, изискващи знания, за увеличаване на капацитета на Европа да извлече ползи от глобализацията и да създадат устойчив европейски социален модел. Нарастването на броя на успешно завършили висше образование трябва да бъде и катализатор за системна промяна, за повишаване на качеството и разработване на нови начини за предоставяне на образование. В допълнение, въпреки че въздействието на застаряването на населението е различно в отделните държави-членки, групата на завършващите средно образование, от която по традиция висшето образование черпи своите обучаващи се, се свива⁸.

Ето защо Европа трябва да **привлече по-широка част от обществото**, включително групи в неравностойно и уязвимо положение, **към висшето образование** и да използва ресурсите си за посрещане на това предизвикателство; в някои държави-членки намаляването на равнището на прекъсналите висшето си образование също е от съществено значение. Стремешът към тези повишени амбиции и постижения не може да бъде постигнат само на ниво висше образование: успехът зависи и от политиките за **подобряване на резултатите в по-ранното образование и за намаляване на учащите, които преждевременно напускат училище**, в съответствие с целта от стратегията „Европа 2020“⁹ и неотдавнашните препоръки на Съвета за намаляване на преждевременното напускане на училище¹⁰.

Европа се нуждае и от повече научни изследователи, които да подготвят почвата за индустриите на бъдещето. За да бъдат икономиките ни до най-голяма степен основани на изследвания и да се постигне целта за повишаване на инвестициите в изследвания до 3 %, Съюзът ще има нужда от приблизително един милион нови работни места в областта на изследванията¹¹, най-вече в частния сектор. Освен че трябва да се подобрят условията, при които индустрията да инвестира в изследвания и иновации, необходими са повече докторанти, както и придобиване от страна на съществуващата работна сила на изследователски умения, а също и по-добра информация относно възможностите, така че

⁷ До 2020 г. 40 % от населението в ЕС на възраст 30—34 години трябва да са завършили висше или равностойно на него образование.

⁸ вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 3.4.

⁹ Намаляване на дела на лицата на възраст 18—24 години с незавършено средно образование, които не участват в по-нататъшно образование и обучение, до най-много 10 %.

¹⁰ Вж. Препоръка на Съвета относно политики за намаляване на преждевременното напускане на училище (приета на 7 юни 2011 г.)

¹¹ COM(2010) 546 окончателен, стр. 9

професионалното развитие извън академичния свят да се превърне в реална перспектива пред младите изследователи. Справянето със стереотипите и преодоляването на бариерите, пред които все още са изправени жените при достигането на най-високи нива на следдипломна квалификация и изследователска работа, особено в някои дисциплини и на лидерски позиции, може да освободи неоползотворен потенциал.

Основни въпроси на политиката за държавите-членки и институциите за висше образование:

- Разработване на **ясни пътища за преминаване** от професионално и друг вид образование към висше образование. Ефективен начин за постигане на тази цел са **националните квалификационни рамки**, свързани с Европейската квалификационна рамка и основани на учебни резултати, както и чрез ясни процедури за признаване на обучение и опит, придобити извън рамките на официалното образование и обучение.
- Насърчаване на **достъпа** до образование на ученици/студенти от по-слабо представените групи и „нетрадиционните“ обучаващи се, включително възрастни; предоставяне на по-прозрачна информация за образователните възможности и резултати, както и на специално подготвени насоки за **съзнателен избор на обучение** и намаляване на преждевременното прекъсване.
- Осигуряване на достигането на **финансова подкрепа** до потенциални студенти от групи с по-ниски доходи чрез по-добро насочване на ресурсите.
- Разработване и прилагане на национални стратегии за обучение и преквалификация на достатъчно изследователски кадри в съответствие с целите на Съюза в областта на научноизследователската и развойна дейност.

2.2. Подобряване на качеството и подходящата насоченост на висшето образование

Висшето образование увеличава личния потенциал и трябва да предостави на завършващите знания и основни практически умения, необходими за успеха им във висококвалифицирани професии. Но програмите за обучение често реагират твърде бавно на променящите се нужди на икономиката и не успяват предварително да се пригледят или да оформят бъдещите професионални дейности; завършващите образованието си се борят да намерят работа, която да съответства на обучението им¹². **Включването на работодатели и институции на трудовия пазар в разработването и осъществяването на програмите**, подкрепянето на обмяна на персонал и включването на практически опит в учебните курсове могат да спомогнат образователните програми да се пригледят към настоящите и зараждащите се нужди на трудовия пазар, както и да повишат пригодността за заетост и предприемачество. Подобряване на наблюдението, извършвано от страна на образователните институции, на трудовия път на бившите им студенти може да даде

¹²

вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 4.1.

информация, която да се използва за създаването на програми и повишаване на тяхната значимост.

Съществува силна необходимост от гъвкави, иновативни подходи за обучение и методи за преподаване: за подобряване на качеството и подходящата насоченост, като същевременно се увеличи броят на студентите, за повишаване на участието на различни групи от обучаващи се и за справяне с преждевременното прекратяване на обучението. Основен начин за постигане на това, в съответствие с Програмата на ЕС за цифровите технологии¹³, е да се **използват трансформационните възможности на ИКТ и други нови технологии** за обогатяване на преподаването, подобряване на обучението, подкрепа на персонализираното учене, улесняване на достъпа чрез обучение от разстояние и виртуална мобилност, по-добра организация на администрацията и създаване на нови възможности за научни изследвания¹⁴.

За посрещане на повишеното търсене на научни работници **обучението на научни изследователи** във висшето образование трябва да съответства по-пълно на нуждите на трудовия пазар, в който науката има силно присъствие, и в частност на изискванията на МСП. Обучението на докторанти, което е с високо качество и от значение за индустрията, е един от инструментите за удовлетворяване на търсенето на човешки капитал с експертни познания. Обвързване на финансирането с прилагането на **Принципите на ЕС за иновативно обучение на докторанти**¹⁵ ще позволи на Европа по-добре и по-бързо да обучава по-голям брой изследователи.

Реформата и модернизацията на висшето образование в Европа зависят от компетентността и мотивацията на преподавателите и изследователите. Въпреки това броят на преподавателите и изследователите досега не се увеличаваше заедно с увеличаващия се брой студенти, което допълнително утежнява положението с недостига на капацитет. По-добрите условия за работа, включително прозрачни и справедливи процедури за назначаване¹⁶, по-доброто начално и по-нататъшно професионално развитие, както и по-доброто признаване и възнаграждаване на отличните постижения в преподаването и изследванията са от съществено значение, за да се гарантира, че Европа ще създава, привлича и задържа академиците с високо качество, от които има нужда.

¹³ COM (2010) 245 окончателен

¹⁴ вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 4.3.

¹⁵ Тези принципи, изготвени с подкрепата на управляващата група по човешки ресурси и мобилност на ЕНП, призовават към върхови постижения в изследователската работа и творческите подходи, привлекателна институционална среда с достатъчно критична маса и спазване на хартата и кодекса за привлекателни работни условия за научните изследователи, възможности за интердисциплинарни изследвания, набиране на опит в индустрията и в други работни сектори от значение, международни връзки и мобилност, преподаване на практически умения и осигуряване на качество.

¹⁶ Включително в съответствие с „Европейската харта за изследователи и Кодекс за поведение при техния подбор“.

Основни въпроси на политиката за държавите-членки и институциите за висше образование:

- Насърчаване на използването на **прогнози за уменията и растежа**, както и на **данни за трудовата реализация на завършилите** (включително проследяване на тяхната трудова реализация) при създаването, провеждането и оценката на курсовете, адаптиране на **качествения контрол и механизмите за финансиране** така, че успешната подготовка на студентите за трудовия пазар да бъде възнаградена.
- **Насърчаване на широко разнообразие от начини за обучение** (напр. обучение на частично време, дистанционно и модулно обучение, продължаване на образованието за възрастни и хора, които вече са на трудовия пазар) чрез адаптиране на механизмите за финансиране, където е необходимо.
- **По-добро използване на потенциала на ИКТ**, за да се даде възможност за по-ефективно и персонализирано обучение, методи на преподаване и изследване (например електронно обучение и смесено обучение) и увеличаване на използването на платформи за виртуално обучение
- Засилване на възможностите на институциите (включително обществените служби за заетост) и законите за трудовия пазар за намиране на съответствие между уменията и работните места и за създаване на **активни политики за трудовия пазар**, които да насърчават наемането на завършилите образованието си и да повишават професионалното ориентиране.
- Въвеждане на **поощрения** за институциите за висше образование да инвестират в постоянно **професионално развитие** на своите кадри, да назначават достатъчен брой кадри за разработване на нови дисциплини и да **възнаграждават отличните постижения** при преподаването.
- Обвързване на финансирането на докторантски програми с **Принципите за иновативно обучение на докторанти**.

2.3. Повишаване на качеството чрез мобилност и трансгранично сътрудничество

Образователната мобилност помага на хората да подобрят професионалните си, социални и межкултурни умения, както и възможността си за трудова реализация. Министрите от Европейското пространство за висше образование (ЕНЕА) се споразумяха до **2020 г.** да **удвоят дяла на студентите завършващи образованието си или период на обучение в чужбина до 20 %**¹⁷. ЕПВО допринесе за осъществяването на дълбоки промени: структурата от бакалавърска - магистърска - докторска степен и напредъка на осигуряването на качество улесниха индивидуалната мобилност и укрепиха институциите и системите. Едновременно с това развитието на **Европейското научноизследователско**

¹⁷ Вж. SEC(2011) 670 окончателен.

пространство (ЕНП) увеличава допълняемостта между националните системи, за да нарасне икономическата ефективност на инвестициите в научните изследвания и да се засили обменът и сътрудничеството между институциите.

Признаването на академични степени, придобити в чужбина, обаче все още е прекалено трудно, преносимостта на стипендии и заеми е ограничена, „вертикалната“ мобилност¹⁸ остава ограничена, а пред свободното движение на изследователи в ЕС стоят пречки. Осъществяването на препоръката на Съвета относно насърчаване на мобилността с учебна цел¹⁹ и използването на Европейските инструменти за осигуряване на качество, като Европейския регистър за осигуряване на качеството, биха улеснили взаимното доверие, академичното признаване и мобилността.

Привличането на **най-добрите студенти, учени и изследователи, идващи от страни извън ЕС**, и разработването на **нови форми на презгранично сътрудничество** са основните движещи сили на качеството. Те могат да представляват важни източници на доходи за институциите. Въпреки че някои държави-членки са много привлекателни дестинации за обучение²⁰ ЕС като цяло трябва да привлече най-добрите студенти и изследователи, за да може да се съревновава със САЩ²¹. Европа може да стане по-привлекателна, ако спешно се решат някои въпроси: повишаващите се разходи и нееднаквото качество, трудното академично признаване, непрозрачният подбор и непривлекателните условия на работа за изследователите, трудностите при получаване на визи за обучение и работа, включително за мобилност в рамките на ЕС.

Основни въпроси на политиката за държавите-членки и институциите за висше образование:

- Насърчаване на институциите да **внедряват образователната мобилност по-систематично в учебните програми** и да **премахват ненужните препятствия** пред смяната на институции между степените бакалавър и магистър и пред трансграничното сътрудничество и обмен.
- Гарантиране на **ефективното признаване на набраните в чужбина кредити** чрез ефикасно осигуряване на качество, сравнима и постоянна употреба на Европейската система за трансфер на кредити (ECTS) и приложението към дипломите, както и чрез обвързване на квалификациите с Европейската квалификационна рамка.

¹⁸ Смяна на държавите между бакалавърска, магистърска и докторска степен.

¹⁹ Препоръка на Съвета относно насърчаване на мобилността с учебна цел на млади хора, 28 юни 2011 г.

²⁰ вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 7.1.

²¹ Пак там.

- Подобряване на достъпа, условията на работа и възможностите за напредък за студенти, изследователи и преподаватели от други страни, включително чрез пълно прилагане на **директивите за студентите и научните изследователи**²² и **Визовия кодекс на ЕС** за улесняване на издаването на шенгенски визи на студенти и изследователи за кратък престой²³.

2.4. За да функционира триъгълникът на знанието: осъществяване на връзка между висшето образование, научните изследвания и бизнеса за постигане на върхови постижения и регионално развитие

Приносът на висшето образование към заетостта и растежа, както и неговата международна привлекателност, могат да се укрепят чрез **тесни връзки между образованието, научните изследвания и бизнеса** — трите страни на „триъгълника на знанието“. Неотдавнашният преход към отворени иновации доведе до увеличени потоци от знание и нови видове сътрудничество между образователните институции, изследователските организации и бизнеса. Но способността на институциите за висше образование да внедряват резултатите от изследванията и иновативните практики в своите образователни предложения, както и да оползотворяват потенциала си за продаваеми продукти и услуги, остават слаби²⁴.

За да се работи, пресичайки границите на изследванията, бизнеса и образованието, са необходими дълбоки научни знания, предприемачески умения, творческо и иновативно отношение, както и интензивно взаимодействие между заинтересованите страни за разпространение и оползотворяване на събраното знание за най-добри резултати. **Обществените политики, насърчаващи партньорството** между професионалните институции, изследователските университети, бизнеса и високотехнологичните центрове могат здраво да прикрепят образованието към триъгълника на знанието, да подобрят континуума между основните и приложните изследвания и по-ефективно да осъществят трансфер на знанието към пазара. Подобреното управление на интелектуалната собственост ще улесни този процес²⁵.

Като центрове на знание, експертиза и обучение, **институциите за висше образование могат да бъдат двигател за икономическото развитие** на територията, на която се намират, могат да доведат таланти хора в иновативната среда и да извадят регионалните силни страни на световната сцена, могат да насърчат отворен обмен на знания, персонал и експертиза. Те могат също така да работят като център на мрежа или клъстер за знания, обслужваща местната икономика и общество, ако местните и регионални власти прилагат разумни стратегии за специализация, за да насочат ресурсите към основните приоритети и да увеличат максимално въздействието.

²² Директива 2004/114/ЕО на Съвета и Директива 2005/71/ЕО на Съвета

²³ Престой не повече от три месеца за период от шест месеца.

²⁴ Заклучения на Съвета относно триъгълника на знанието, 20 октомври 2009 г.

²⁵ Вж. Препоръки относно управлението на интелектуалната собственост, C(2008) 1329 окончателен, 10.4.2008 г.

Основни въпроси на политиката за държавите-членки и институциите за висше образование:

- Стимулиране на развитието на **предприемачески, творчески и иновативни умения** във всички дисциплини и във всеки един от трите цикъла, насърчаване на **иновациите във висшето образование** чрез по-интерактивна среда на обучение и подобрена инфраструктура за трансфер на знания.
- Подобряване на инфраструктурата на висшите учебни заведения за трансфер на знания и подобряване на капацитета им да участват в стартиращи фирми.
- Насърчаване на **партньорството и сътрудничеството с бизнеса като основна дейност на институциите за висше образование** чрез структури за възнаграждане, стимули за сътрудничество между отделните дисциплини и организации, намаляване на регулаторните и административните препятствия пред партньорствата между институциите и другите обществени и частни участници.
- Насърчаване на систематичното участие на институциите за висше образование в разработването на цялостни планове за местно и регионално развитие и **насочване на регионална подкрепа към сътрудничеството между висшето образование и бизнеса**, в частност за създаване на регионални центрове за върхови постижения и специализация.

2.5. Подобряване на управлението и финансирането

Системите за висше образование се нуждаят от подходящо финансиране, а стратегията „Европа 2020“ подчертава необходимостта областите на образованието и изследванията, които засилват растежа, да получат защита при определяне на приоритетите на обществените разходи. Въпреки това, при съществено различаващи се равнища на разходите в отделните държави-членки²⁶ общите **инвестиции във висше образование в Европа са твърде ниски**: средно 1,3 % от БВП в сравнение с 2,7 % в САЩ и 1,5 % в Япония. Съществуващият в момента натиск за фискално консолидиране неминуемо налага държавите-членки да оценят ефективността на своите обществени инвестиции във висшето образование и научните изследвания: докато някои от тях ограничиха разходите си, други увеличиха бюджетните средства, признавайки потенциала за растеж, който разходите в тези области носят.

Обществените инвестиции трябва да се запазят като основа за устойчивостта на висшето образование. Но е възможно мащабът на финансирането, необходимо за поддържане и разрастване на системи за висше образование с високо качество, да изисква допълнителни средства — обществени или частни. Държавите-членки все повече се стремят да увеличат възможно най-много стойността на инвестираните средства, включително чрез целенасочени споразумения за резултати с институциите, договорености за конкурентно финансиране и насочване на средства директно към конкретни лица. Те се опитват да

²⁶

вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 6.1.

разнообразят източниците на финансиране, като използват обществени инвестиции за привличане на ресурси от другаде и до голяма степен разчитат на частното финансиране, таксите за обучение стават все по-разпространени, особено на ниво магистър и нагоре. От значение е да се наблюдава и оценява ефективността и въздействието на тези нови развития, включително по отношение на студентите от по-бедните слоеве и по отношение на справедливостта и мобилността.

Предизвикателствата пред висшето образование изискват **по-гъвкави системи за управление и за финансиране**, които да постигат равновесие между по-голямата автономност на образователните институции и отчетността пред всички заинтересовани страни. Автономните институции по-лесно могат да се специализират, като насърчават образователните и изследователските резултати²⁷ и спомагат за диверсификацията в системите за висше образование. Правните, финансовите и административните ограничения обаче продължават да ограничават свободата на институциите да определят стратегиите и структурите си и да се отличават от своите конкуренти. Ефективността на институциите за висше образование и оттам ефикасността на обществените инвестиции могат да се повишат чрез **намаляване на ограниченията**: върху набирането на частни средства, капиталовите инвестиции, собствеността на инфраструктурата, свободата за подбор на персонал, акредитациите. Ивестициите в **професионален мениджмънт** могат да осигурят стратегически поглед и лидерство, като предоставят на преподавателите и изследователите нужната им академична свобода, за да се концентрират върху основните си задачи.

Основни въпроси на политиката за държавите-членки и институциите за висше образование:

- Насърчаване на по-доброто определяне на реалната цена на висшето образование и научните изследвания и внимателно насочване на разходите, включително чрез механизми за финансиране, обвързани с резултатите, които да въведат елемент на съревнование.
- Насочване на механизмите за финансиране към нуждите на различните профили на институциите, за да се насърчат институциите да съсредоточат усилията си върху индивидуалните си силни страни, и разработване на **стимули за подкрепа на разнообразни стратегически избори** и за създаване на **центрове с върхови постижения**.
- Улесняване на достъпа до **алтернативни източници на финансиране**, включително чрез използването на обществени средства за привличане на частни и други обществени инвестиции (например чрез съфинансиране)..
- Подкрепа за усъвършенстването на стратегически и професионални лидери във висшето образование и гарантиране, че институциите за висше образование разполагат с **автономност за определяне на стратегическата си посока**,

²⁷

вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 6.2.

управление на източниците си на доходи, възнаграждаване на резултатите с цел привличане на най-добрия преподавателски и изследователски персонал, определяне на политики за приемане и въвеждане на нови учебни програми.

- Насърчаване на институциите да модернизират своето **управление на човешките ресурси** и да получат логото за отлични постижения на човешките ресурси в областта на изследванията, както и да приложат препоръките на Хелзинската група по въпросите на жените и науката²⁸.

3. ПРИНОСЪТ НА ЕС: СТИМУЛИ ЗА ПРОЗРАЧНОСТ, ДИВЕРСИФИКАЦИЯ, МОБИЛНОСТ И СЪТРУДНИЧЕСТВО

Основните въпроси на политиката, посочени в раздел 2, на първо място следва да бъдат разглеждани от националните органи и институции. ЕС обаче може значително на подкрепи техните усилия да реформират системите си за висше образование чрез различните политики и бюджетни инструменти на ЕС.

По отношение на политиката механизмите за управление и докладване на стратегията „Европа 2020“ предоставят основния инструмент за мониторинг на развитието и подкрепа на усилията за реформа на държавите-членки, включително чрез препоръки, специфични за всяка държава, свързани с интегрираните насоки.

Същевременно ЕС трябва по-добре да използва инструментите на политиката, които са налице в областта на висшето образование, в частност Европейската рамка за сътрудничество в областта на образованието и обучението „ЕТ2020“. Комисията може да подкрепи прозрачността и отличните постижения чрез **анализ на политиката, основан на факти**. Тя може да подкрепи **мобилността на обучаващите се, преподавателите и изследователите**. Тя може да подкрепи **стратегическото сътрудничество** между европейските институции и на фона на нарастващото световно съревнование за таланти да осигури обща рамка за подкрепа на **взаимодействието на европейското висше образование с останалия свят**.

По отношение на финансирането многогодишната финансова рамка за периода 2014—2020 г. ще даде възможност да се гарантира, че инструментите и политиките, особено в областта на образованието, научните изследвания, трудовата заетост, предприемачеството, миграцията и сближаването, функционират ефективно заедно в подкрепа на модернизацията на висшето образование. Европейската комисия, като насочва разходите на ЕС стриктно за приоритетите на стратегията „Европа 2020“ и за основните движещи сили за растеж и заетост, предложи значително увеличение на бюджетите за образователни програми и за изследвания.

²⁸

вж. Работен документ на службите на Комисията, раздел 6.3.

3.1. Подкрепа на реформата чрез факти, анализ и прозрачност на политиката

Комисията ще се съсредоточи върху подобряване на фактологичната основа на създаването на политики в ключови области. Наличната информация относно постиженията на институциите за висше образование е съсредоточена основно върху университети, занимаващи се активно с изследвания, и поради това обхваща само малка част от институциите за висше образование в Европа²⁹. **Важно е да се разработи по-широка база от анализи и информация, обхващащи всички аспекти на постиженията**, с цел да се помогне на студентите да направят информиран избор на учебната си програма, да се позволи на институциите да определят и развият силните си страни и да се подкрепят създателите на политики при стратегическите им избори по отношение на реформата на системите за висше образование. Фактите показват, че е възможно да се разработи **многоаспектен инструмент за класация и информация, който ще намери широка подкрепа сред заинтересованите страни в областта на образованието.**³⁰

Освен това **по-доброто познаване на трудовия пазар по отношение на настоящите и бъдещите изисквания за умения** ще помогне да се определят областите на растеж на заетостта и ще позволи да се постигне по-добро съответствие между образованието и нуждите на трудовия пазар. Както се посочва във водещата инициатива за нови умения и работни места, Комисията ще изготви „Панорама на уменията в ЕС“, за да подобри познанията за необходимите настоящи и бъдещи умения. Подобряването на условията, при които завършващите събират практически опит, например чрез стажове с високо качество, допълнително може да улесни тяхното интегриране на трудовия пазар.

²⁹ Въпросът за отличното представяне на институциите по отношение на целите за научни изследвания на ЕС ще бъде допълнително анализиран в бъдеще.

³⁰ вж. Работен документ на службите на Комисията, глава 1.1. Инструментът за класация „U-Multirank“ ще позволи на потребителите да определят профила на институциите, въз основа на данни за качеството на обучението (напр. резултатите за трудова заетост), изследователски постижения, възможността за трансфер на знания и за подкрепяне на регионалното развитие, както и степенята на международност.

Европейската комисия:

- **ще въведе в действие „U-Multirank“, нов многоаспектен инструмент за класация и информация за определяне на профила на институциите за висше образование,** който цели радикално да подобри прозрачността на сектора на висшето образование, като първите резултати се очакват през 2013 г. Като се простира отвъд изследователската насоченост на сегашните класации и индикатори на резултатите и като позволява на потребителите да създават индивидуализирани многоаспектни класации този инструмент, управляван независимо, ще дава информация, необходима за избор и вземане на решение от страна на всички заинтересовани страни във висшето образование.
- в сътрудничество с Евростат **ще подобри данните за резултатите за мобилността и заетостта в европейското висше образование** и ще работи за **Европейски регистър на висшето образование.**
- ще предостави специфични насоки и препоръки за повишаване на основните и общоприложимите умения, и за преодоляване на несъответствията на уменията.
- в сътрудничество с държавите-членки и заинтересованите страни ще анализира въздействието на различните подходи на финансирането върху диверсификацията, ефективността и възвръщаемостта на инвестициите на системите за висше образование, както и върху мобилността на студентите.

3.2. Насърчаване на мобилността

С установяването на **Европейското пространство за висше образование** процесът от Болоня ще укрепи мобилността и сътрудничеството. Въпреки това някои потоци на мобилност могат да бъдат предизвикателство за тези образователни системи, към които се влива значителен приток на студенти, или заплахата от „изтичане на мозъци“ в държавите, в които значителен брой таланти хора избират да учат и да се установяват в чужбина. В същото време съществува тревога за качеството на презграничното образование, включително в случай на така нареченото предоставяне „по франчайзинг“.

Програмите на ЕС за мобилност като Еразмус и Еразмус Мундус са постигнали важни положителни резултати за гражданите и институциите. До 2013 г. **три милиона студенти ще се възползват от настоящата програма Еразмус**, а възможностите за мобилност за преподаватели във висшето образование и друг персонал също се увеличават. Едновременно с това Комисията разработва „**Индекс на мобилността**“ за оценка на напредъка при премахване на пречките пред образователната мобилност³¹ в ЕС. Актът за единния пазар³², представляващ целенасочен план за действие за отключване на потенциала на вътрешния пазар за растеж, заетост и доверие на гражданите, съдържа

³¹ Постигнато съгласие в препоръката на Съвета относно насърчаване на мобилността с учебна цел на млади хора, 28 юни 2011 г.

³² Вж. COM (2010) 206 от 13.4.2011 г.

преразгледаната директива за професионалните квалификации с цел да се намалят бариерите пред мобилността в регулираните професии. Мобилността на научните изследователи ще бъде улеснена от **Европейската рамка за научноизследователска кариера**, нов инструмент за прозрачност, който ще се прилага в рамката на портала EURAXESS.

Степента магистър позволява на студентите да придобият онези напреднали умения, които са особено ценни за работните места, изискващи знания, и научните изследвания. Сътрудничеството и мобилността на равнище магистър може да бъде от полза при укрепването на центровете на върхови постижения в цяла Европа, като я превърнат в зона, в която ЕС може да създаде добавена стойност. Въпреки това действащите инструменти на ЕС за финансиране понастоящем не подкрепят напълно мобилността на ниво магистър, която по принцип изисква финансова подкрепа за 12 месеца или повече³³. Освен това ограниченията пред преносимостта на националните заеми ограничават тяхното приложение за пълно обучение в чужбина, а търговските заеми обикновено са недостъпни за студентите от среди с по-нисък доход. Европейската комисия отчете, че за тази група студенти е необходима допълнителна финансова подкрепа.

Европейската комисия:

- ще подобри признаването на обучението в чужбина, като подкрепи **Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS)**, като предлага стимули в програмите на ЕС за подобряване на осъществяването и като работи чрез процеса от Болоня;
- ще предложи **схема за мобилност за степен магистър по програмата „Еразмус Мундус“** (чрез инструмент на европейско равнище за **гарантиране на студентските заеми**), която ще заработи от 2014 г., за да насърчи мобилността, върховите постижения и наличието на достъпно финансиране за студенти, които се обучават по магистърска степен в друга държава-членка, независимо от социалния им произход;
- в контекста на **ЕПВО** ще допринесе за засилване на синергиите между процесите на равнище ЕС и на междуправителствено равнище;
- ще подкрепи **анализа на потенциала на потоците на мобилност на студентите**, включително в рамките на процеса от Болоня, за да вземе предвид решенията на Съда на ЕС³⁴, и на стандартите за осигуряване на качество с цел подпомагане на качеството на образованието по франчайзинг;
- ще насърчи **Европейската рамка за научноизследователска кариера** с цел да се подкрепи презграничната мобилност на изследователите, като им се помогне да

³³ Еразмус подкрепя мобилността на кредитите, а не пълната мобилност за степената, в същото време Еразмус Мундус подпомага само мобилните студенти, които посещават определени магистърски програми на Еразмус Мундус.

³⁴ Дело C-73/08 Nicolas Bressol и Céline Chaverot и други срещу Правителството на френската общност

намерят предложения за работа, а на работодателите да се помогне да намерят подходящи кандидати, като местата за изследователска работа се разпределят съгласно четири нива на компетентност³⁵.

3.3. Поставяне на висшето образование в центъра на иновациите, създаването на работни места и заетост

Бъдещият капацитет на Европа за иновации ще зависи от това институциите за висше образование изцяло да поемат ролята си в триъгълника на знанието, наред с бизнеса и неуниверситетските изследователски организации.

Европейският институт за иновации и технологии (ЕИТ) предоставя истински модел за интегриране на висшето образование в триъгълника на знанието. Чрез образователни програми с висок академичен статут, ЕИТ и неговите Общности за знания и иновации (ОЗИ) насърчават предприемачество, в което познанията играят важна роля, основано на многодисциплинарни, новаторски изследвания. ЕИТ все повече ще се стреми да разпространява наученото, като представя примери за интегрирани партньорства, нови модели на управление и финансиране, за да увеличи потенциала за иновации на институциите за висше образование, сътрудничейки си с бизнеса. Европейската комисия възнамерява да предложи по-нататъшни стъпки за развитие на триъгълника на знанието в предложението си относно Стратегическа иновационна програма, предвидена за края на годината.

Съществуват допълнителни възможности за подпомагане на взаимодействието между висшето образование и икономиката като цяло на равнище ЕС и за подкрепа на потока от знание. Неотдавнашните европейски пилотни проекти за укрепване на развитието на структурираните партньорства, **„съюзи на знанието“**, обединяващи бизнеса с институциите за висше образование с цел създаване и предоставяне на нови учебни програми, вече дадоха обещаващи резултати и трябва да продължат да се развиват.

Действията „Мария Кюри“ също са ефективен инструмент за насърчаване на трансфера на знания, а **новата рамка на Европейското изследователско пространство**, която ще бъде представена през 2012 г., ще подпомогне мерките за отстраняване на пречките пред изследователската мобилност и презграничното сътрудничество³⁶. Комисията също работи по създаването на **европейски докторантури в сферата на промишлеността и докторски образователни институции**, за да се насърчат иновациите при обучението на бъдещите изследователи.

Успехът на назначенията по програмата „Еразмус“, въведени в нея от 2007 г., показва търсенето на възможности за набиране на практически опит като част от учебните

³⁵ Общи профили (first stage/recognized/established/leading researcher) за всички сектори и участващи държави, както е препоръчано от Съюза за иновации (2010 г.) Доклад, приет от управляващата група по човешки ресурси и мобилност на ЕНП, май 2011 г.

³⁶ В съответствие с Кодекса за поведение при подбор на изследователи и Европейската харта за изследователи.

програми във висшето образование. Стажовите са важен механизъм за намиране на съответствие между уменията на завършващите и нуждите на пазара на труда, както и за личното развитие на студентите. Въпреки това, стажовите и назначенията в днешно време не винаги предоставят подходящите условия за студентите да развият уменията си и да получат подходящо признание на набрания опит. Необходимо е да се направи повече за **подобряване на качеството и значимостта на стажовите**.

Европейската комисия:

- ще приеме до края на 2011 г. **Стратегическа иновационна програма**, която ще определи бъдещето на Европейския институт за иновации и технологии, неговите приоритети, както и предложение за стартиране на нови Общности за знания и иновации (ОЗИ)
- ще надгражда над пилотния проект, който стартира наскоро, за да укрепи взаимодействието между университетите и бизнеса чрез **съюзи на знанието**
- като част от действията „Мария Кюри“ ще насърчи **Европейската докторантура във връзка с промишления сектор** с цел да подкрепи приложните изследвания
- ще предложи **качествена рамка за стажовите**, за да помогне на студентите и завършващите образованието си да придобият практически знания, необходими за работните места, и да заемат повече и по-добри като качество работни места. Ще създаде също така единна и централизирана платформа за предложения за стажове в Европа.

3.4. Подкрепа за все по-международния характер на европейското висше образование

Бъдещото сътрудничество във висшето образование в ЕС трябва да е част от по-широка стратегия за взаимоотношения със страни партньори в света, за разпространяване на стойностите и познанията на ЕС и за подпомагане на висшето образование в развиващите се държави като неразделна част от политиката на ЕС за развитие и от цялостен подход за развитието на образователния сектор. Комисията ще насърчава съвместимост между действията в подкрепа на изследванията на ЕС и тези на национално равнище чрез Стратегическия форум за международно научно и техническо сътрудничество.

Все по-международният характер и отвореност на системите за висше образование изискват съвместен подход от страна на широк набор от области на политиката и заинтересовани страни, за да бъдат привлечени най-добрите студенти, персонал и изследователи от целия свят, за да се повишат международният обseg и видимост и да се насърчат международните мрежи за отлични постижения. Комисията ще проучи

възможността за изработване на *специфична стратегия за придаване на международен характер на висшето образование*³⁷:

Европейската комисия:

- ще насърчи представянето на ЕС като дестинация за обучение и изследвания за най-ярки таланти от целия свят, като подкрепи установяването и разработването на стратегии за интернационализация от страна на европейските институции за висше образование;
- ще развие **отношенията** по въпросите на висшето образование с партньори извън ЕС, с цел да се укрепят националните образователни системи, политическият диалог, мобилността и академичното признаване, включително чрез стратегията за разширяване, Европейската политика за съседство, Общия подход към миграцията и Форума, посветен на политиката от Болоня.
- ще използва съществуващите **партньорства за мобилност**, за да подобри и улесни обмена на студенти и изследователи.
- ще обмисли предложения за изменение на **директивите относно студентите и изследователите**³⁸, за да превърне ЕС в още по-атрактивна дестинация за талантливите хора от страните извън ЕС, и да провери дали процесите и придружаващите ги права следва да бъдат улеснени и/или подкрепени.
- ще подобри статистическото проследяване на докторантите от държави извън ЕС като процент от всички останали докторанти, както е посочено в **Доклада за постиженията в областта на научните изследвания и иновации**, за да измери привлекателността на изследователското и докторантското образование в ЕС в сравнение с това в останалия свят.

3.5. Подобряване на дългосрочното въздействие и допълняемостта на финансирането от ЕС

Предлага се инвестициите на ЕС във висшето образование да бъдат предоставени посредством три основни механизма на финансиране на многогодишната финансова рамка (МФР) за периода 2014—2020 г.:

1. „Образование Европа“: единна програма за образованието, обучението и младежта

Като принос към целите на стратегията „Европа 2020“ Комисията ще предложи **единна програма за образованието, обучението и младежта** с опростени входящи точки и

³⁷ Както е посочено в заключенията на Съвета от 11 май 2010 г. относно интернационализацията на висшето образование.

³⁸ Както и Препоръка 2005/761/ЕО за улесняване на издаването от страна на държавите-членки на единни визи за краткосрочен престой на научни изследователи от трети държави, пътуващи в Съюза за провеждане на научни изследвания.

управление. Програмата ще съсредоточи разходите върху приоритети като качество и иновативност на преподаването, засилени връзки с трудовата среда и по-добро признаване на уменията, придобити чрез мобилност. Така ще се даде принос към целта за мобилност от Болоня, която е 20 %, и ресурсите ще се насочат към: възможностите за мобилност, основани на качество и върхови постижения (включително чрез мобилност по програмата „Еразмус“ на ниво магистър), засилено сътрудничество и партньорства за изграждане на капацитет, между държавите-членки и със световни партньори, специфични инициативи за признаване и възнаграждаване на върховите постижения в преподаването, както и насърчаване на предприемачеството сред студентите и иновативното сътрудничество между университетите и бизнеса.

2. „Хоризонт 2020“: рамкова програма за изследвания и иновации

Новата програма „Хоризонт 2020“ ще обхване цялото финансиране на ЕС за изследвания и иновации, което понастоящем се предоставя чрез Седмата рамкова програма за научни изследвания, Програмата за конкурентоспособност и иновации и други инициативи на ЕС за иновации, като Европейския институт за технологии (ЕИТ). „Хоризонт 2020“ цели да направи финансирането на ЕС по-атрактивно и с по-лесен достъп. Програмата ще осигури висока степен на политическа координация и ще увеличи възможно най-много синергиите между инициативите, както и ще позволи да се въведат по-прости и по-ефективни усъвършенствани инструменти за финансиране, обхващащи целия цикъл на иновациите.

3. Инструменти на политиката за сближаване

През периода на финансиране 2007—2013 г. приблизително 72,5 млрд. EUR финансиране на ЕС в областта на сближаването ще бъдат похарчени за образование и обучение, а 60 млрд. — за изследвания и иновации. Стратегическото използване на **политиката на ЕС за сближаване** може значително на укрепи социалния, икономическия и териториалния принос на висшето образование. **Европейският фонд за регионално развитие** може да инвестира в изграждането или модернизирването на институции за висше образование, като предостави технически средства и насърчи дигитализацията, като подкрепи научните инкубатори, предприятията, създадени вследствие на научни изследвания, и други форми на партньорства между университетите и бизнеса. **Европейският социален фонд (ЕСФ)** може да финансира процеси за модернизирване, да увеличи участието и възможностите за достъп по-специално за студенти от слабо представените социални слоеве, да подобри образователното съдържание и съответствието между програмите и търсенето на трудовия пазар. В предложението за многогодишна финансова рамка за периода 2014—2020 г. за ЕСФ са предназначени най-малко 84 млрд. EUR, от които 40 млрд. EUR може, въз основа на минал опит, да се очаква да бъдат отделени за образование и обучение.

3.6. Следващи стъпки към интелигентно, устойчиво и приобщаващо европейско висше образование

При изготвянето на настоящото съобщение Европейската комисия проведе широки консултации с: лидери на институции за висше образование, преподаватели, изследователи и студенти, с представители на бизнеса и социални партньори, с правителства и с международни органи. Тя ще **продължи да взаимодейства с тези заинтересовани**

страни, както и с Европейския парламент, Комитета на регионите, Европейския икономически и социален комитет, Европейската инвестиционна банка и Евростат с цел осигуряване на напредъка на тази програма за действие³⁹.

Комисията също така ще се опре на външни експерти за разработване на напредничави политики и идентифициране на иновативните практики. Като първа стъпка, през 2012 г. ще бъде създадена група на **високо равнище с гъвкав мандат, която да анализира основни въпроси на модернизацията на висшето образование**, като започне с насърчаване на върховите постижения в преподаването, и която ще докладва през 2013 г.

Модерните и ефективни системи за висше образование са основа за едно отворено, уверено и устойчиво общество, за творческа, иновативна и предприемаческа икономика, основана на знания. Обединените усилия на органите на държавите-членки, институциите за висше образование, заинтересованите страни и Европейския съюз ще бъдат от съществено значение за постигане на целите, изложени в настоящото съобщение, които са в основата на успеха на Европа в по-широк смисъл.

³⁹ Например, работа с ЕИБ относно Европейска гаранция на студентските заеми, с Комитета на регионите относно ролята на висшето образование в регионалното развитие и с държавите-членки чрез тематичната работна група относно модернизацията на висшето образование.